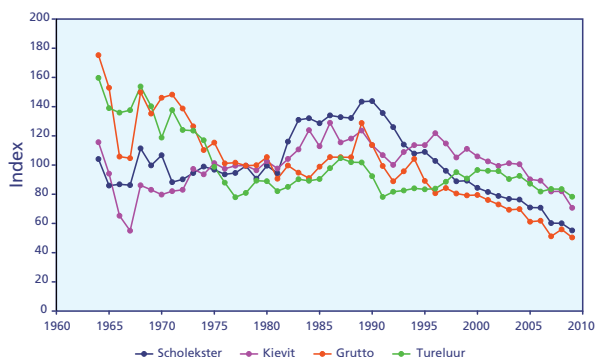

Weidevogels nog steeds onder druk, nestbescherming beredeneerd uitvoeren

Weidevogels blijven het moeilijk hebben in ons land, en trouwens ook daarbuiten. Er zijn voorlopig nog geen tekenen die op een kentering van de negatieve trends wijzen. Sterker nog, de aantallen nemen recent nog sterker af dan voorheen. Des te belangrijker om ervoor te zorgen dat verstoring tot een minimum beperkt blijft. Ook vrijwillige nestbescherming is wat dat betreft niet geheel zonder risico's. Daarover is vorig jaar een rapport verschenen dat brede aandacht verdient.

Figuur 1. Aantalontwikkeling van vier steltlopersoorten in het agrarische gebied van Nederland sinds de jaren zestig. De ontwikkeling is gebaseerd op gegevens uit het Oude Tijdreeksenproject en het Weidevogelmeetnet.

Aanhoudende en versnellende afname

De aantalsontwikkeling van weidevogels stemt nog steeds zorgelijk. Aan de langjarige afname van de vier talrijkste weidevogels (Kievit, Scholekster, Grutto, Tureluur) is nog steeds geen einde gekomen. Dat geldt niet alleen voor Grutto en Tureluur, waarvan de negatieve trend al in de jaren zestig en zeventig inzette, maar ook voor Kievit en Scholekster. Dit zijn soorten waarvan we lange tijd dachten dat ze 'robuust' waren en misschien wel profiteerden van veranderingen in het agrarische landschap (opkomst maïsverbouw bij Kievit, toename drogere graslanden bij Scholekster). Sinds begin jaren negentig zien we echter bij alle vier de soorten een gestage afname (figuur 1). Hierbij zal de verdere mechanisatie van de landbouw (bijv. introductie mestinjectie, grotere maaimachines waarbij ook 's nachts wordt gemaaid) een rol spelen, evenals verlies aan broedhabitat door uitbreiding van steden en infrastructuur, naast verlies aan open landschap (waardoor predatoren meer kans krijgen zich te vestigen in weidevogelgebieden). In feite staan de vier genoemde soorten model voor de hele vogelgemeenschap van open agrarisch gebied die al geruime tijd onder druk staat. Ronduit verontrustend is het feit dat de afname bij de meeste soorten recent (laatste vijf jaar) nog sterker is dan op de middellange termijn (sinds 1990). Alleen de Gele Kwikstaart onttrekt zich hieraan (recente toename), terwijl de afname van Zomertaling en Veldleeuwrik wat lijkt af te zwakken. Bij de recente afnames spelen opmerkelijke regionale verschillen een rol, met het meest negatieve beeld in de zoekleigebieden van Zuidwest-Nederland en het Rivierengebied, en het minst negatieve in de veengebieden van West-Nederland.

In het broedvogelverslag over 2009 wordt uitgebreider ingegaan op de landelijke en regionale trends van weidevogels. Dat verslag zal inmiddels bij de broedvogeltellers op de deurmat gevallen zijn. Anderen kunnen het als een pdf downloaden van de website.

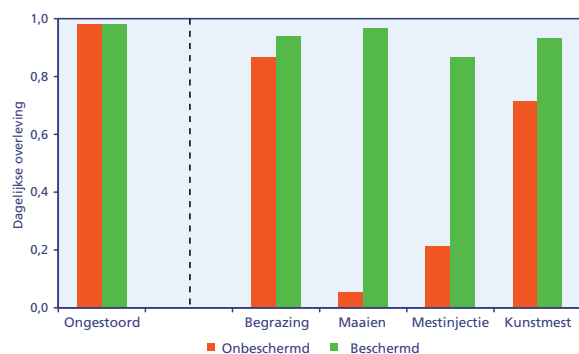
Legselbescherming

Naast het beschermen van weidevogels via overeenkomsten met boeren of terrein-

beheerders worden veel legsels ook beschermd door vrijwilligers. Dit beslaat het grootste deel (ca. 85%) van de gebieden waar bescherming plaatsvindt. Jaarlijks worden er ongeveer 150.000 legsels door boeren en vrijwilligers gevonden met als doel bescherming. Uit onderzoek naar predatie bij weidevogels is naar voren gekomen dat het bezoeken/controleren van legsels kan leiden tot verliezen als gevolg van dat bezoek. Het betreft dus verliezen die bovenop de 'normale' dagelijkse verliezen komen. In gebieden met predatieverliezen die overeenkomen met het landelijk gemiddelde ($\pm 25\%$) liggen de verliezen als gevolg van het bezoek ergens tussen de 1% en 4%, maar in gebieden met twee maal zo grote predatieverliezen ligt dit ergens tussen de 10% en 15%. Dit betekent dat men, zeker in gebieden waarin relatief veel predatie voorkomt, terughoudend zal moeten zijn met het controleren van nesten.

Betekent dit dan dat nestbescherming niet werkt? Nee, afhankelijk van het soort agrarische activiteit waarmee een nest te maken krijgt, zal het beschermingseffect verschillen (figuur 2). Zeker bij ingrijpende werkzaamheden als maaien en mestinjectie blijkt het markeren van legsels, waardoor een boer om het nest heen kan werken, een sterke verbetering op te leveren in de overleving van dat nest. Maar het kan beter. Lang niet elk nest krijgt tijdens het uitbroeden van de eieren te maken met agrarische werkzaamheden en hoeft dus niet te worden beschermd. Daarnaast is het voor de bescherming van het nest ook niet nodig om het tijdens het broeden meerdere malen te controleren (in de huidige praktijk gemiddeld ruim twee keer tijdens het broeden). Dat dit in de praktijk wel gebeurt komt doordat we mensen hebben gestimuleerd om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen over het reilen en zeilen van de nesten. Vanuit wetenschappelijk standpunt nuttig, maar vanuit beschermingsoogpunt dus niet altijd verstandig, zeker in gebieden met relatief veel predatie.

Bescherming kan dan ook een stuk effectiever worden gemaakt als de bescherming van legsels zich volledig richt op nesten die rechtstreeks bedreigd worden door agrarische

Figuur 2. Dagelijkse overlevingskansen van grutto-legsels voor verschillende situaties als die nesten wel of niet worden beschermd door boeren en/of vrijwilligers.

Gele Kwikstaart, de enige soort van open agrarisch gebied die zich aan afname onttrekt. Foto: Michel Geven

werkzaamheden; de nesten dienen na die beschermingsmaatregel (het plaatsen van een markeerstok of nestbeschermer) niet eerder te worden gecontroleerd dan wanneer het nest succesvol had kunnen uitkomen. Dit wordt nader uitgelegd aan de hand van een voorbeeld voor zowel Grutto als Kievit (tabel 1), met de volgende uitgangspunten. In het ene gebied worden 'gemiddelde' predatieverliezen geconstateerd en in het tweede gebied heerst een twee maal zo hoog predatieniveau. Van alle legsels die in het gebied worden uitgebroed, krijgt 30% te maken met een of andere agrarische activiteit op het perceel, in een verhouding die is opgegeven door de vrijwilligers zelf. Er zijn dan drie mogelijkheden: (a) geen van de legsels wordt beschermd, (b) alle legsels in het gebied worden beschermd en volgens het gebruikelijke schema (twee maal) gecontroleerd tijdens het broeden, en (c) alleen de nesten die te maken zullen krijgen met een agrarische activiteit (dus 30%) worden eenmalig opgezocht om een markeerstok of nestbeschermer te plaatsen. Uit het voorbeeld blijkt (tabel 1) dat in gebieden met een gemiddeld predatieniveau het uitkomstsucces van legsels groter is als de legsels worden beschermd dan wanneer dit niet het geval is. Maar in gebieden waar gemiddeld twee maal zo veel legsels worden gepredeerd, blijkt dat bescherming van legsels juist leidt tot een lager uitkomstsucces dan wanneer men niets had gedaan. Verder

laat het voorbeeld zien dat als nesten optimaal waren beschermd (dus alleen bedreigde nesten eenmaal opzoeken en de rest met rust laten), het gemiddelde uitkomstsucces hoger was geweest dan in de op gangbare wijze beschermde gebieden.

De conclusie lijkt dan ook gerechtvaardigd dat wel degelijk rekening gehouden zal moeten worden met bezoeken en er dus met verstand moet worden beschermd. Zo levert het opzoeken en beschermen van nesten als een perceel gemaaid gaat worden altijd voordeel op, maar bij activiteiten als kunstmest uitrijden hoeft dit niet zo te zijn. De beste bescherming voor weidevogels blijft dan ook rust, dus geen werkzaamheden op het land en ook geen mensen die de nesten opzoeken. Helaas is dat niet altijd mogelijk.

*Wolf Teunissen (SOVON)
& Calijn Plate (CBS)*

Relevante literatuur:
(Goedhart P.W., Teunissen W.A., & Schekkerman H. 2010. **Effect van nestbezoek en onderzoek op weidevogels.** SOVON-Onderzoeksrapport 2010/01, Nijmegen)

Tabel 1. Gemiddeld uitkomstsucces van legsels van Grutto en Kievit in gebieden met een gemiddeld of een twee maal zo hoog predatieniveau (vergeleken met de landelijke situatie). Er is aangenomen dat 30% van de legsels tijdens het broeden geconfronteerd wordt met een agrarische activiteit op het perceel. De drie scenario's gaan ervan uit dat (a) geen van de legsels wordt beschermd, (b) dat alle legsels worden beschermd en twee maal worden bezocht tijdens het broeden, en (c) een optimale beschermingsaanpak waarin de legsels alleen worden bezocht om een markeerstok of nestbeschermer te plaatsen als er ook werkelijk een agrarische activiteit gaat plaatsvinden en verder met rust worden gelaten.

Scenario	gemiddeld		2 x gemiddeld	
	grutto	kievit	grutto	kievit
Onbeschermd	80%	58%	80%	58%
Beschermd	90%	63%	62%	50%
Optimaal	92%	67%	88%	65%